

Conclusions and prospects for further research. Summarizing all the above, we can say that rationalism from the very beginning as a certain scientific and philosophical direction has set the appropriate direction and programmability of the spirituality of man and society as a whole, which is enshrined in certain socio-cultural norms and stereotypes. Emphasizing attention in this context, it is legitimate to consider the problem of the ratio of rational and figurative not only as a philosophical and epistemological, but also a socio-cultural problem. Because the rational promotes the ideology of the dominant of the general (suppresses the individual). The figurative, on the contrary, calls for spiritual search and penetration into the individual and is its quintessence, then, accordingly, certain social traditions and spiritual stereotypes are created, when society as a whole follows similar social programs. Therefore, the transition to the postmodern era involves, at

the same time, radical changes in social thinking, and, consequently, in human social life, a significant reorientation of society as a whole, leading to the development of fundamentally new social strategies and approval of new social projects.

List of used sources and literature:

Yarovy A.M. Virtual image modeling in the context of modern economic thinking // Regional Business Economics and Management. - 2014. - №3

Lukyanets V.V., Sobol O. Rationality- "custom - despot"? // Sententiae / -2004 / -Special issue №1

Kozhemyako V.P., Yarovy A.M., Yarovy A.A. Visualization as a unique information-intellectual technology: the need for a new methodology and a new logical basis // Optical-electronic information and energy technologies. - 2014. - №2

УДК 378.147

Ваніна Н.М.

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

Пащенко Т.М.

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

[DOI: 10.24412/2520-2480-2020-3385-43-47](https://doi.org/10.24412/2520-2480-2020-3385-43-47)

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Vanina N.M.

Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Pashchenko T.M.

Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

FORMATION OF STUDENTS 'READINESS FOR EDUCATION QUALITY MANAGEMENT IN PROFESSIONAL PREVIOUS EDUCATION INSTITUTIONS

Анотація.

В роботі визначено значення та роль якості освіти та її залежність від рівня престижності освіти в громадській свідомості і системі державних пріоритетів. Охарактеризовано результати освітнього процесу та їх різноманіття. Проведено аналіз організаційної структури управління та виділено основні стадії управління якістю фахової передвищої освіти. Описано етапи моделі формування готовності студентів до управління якістю фахової передвищої освіти. Запропоновано функціональну структуру управління системою якості фахової передвищої освіти і стратегічний напрям на підвищення якості освіти із забезпеченням реалізації професійних потреб та інтересів педагогічного колективу. Методика може бути використана для отримання корисного результату в практичній педагогічній діяльності, чітко розробленої програми дій і налагоджену систему інформації про власні результати для студентів.

Abstract.

The importance and role of the quality of education and its dependence on the level of prestige of education in the public consciousness and the system of state priorities are determined in the work. The results of the educational process and their diversity are described. The analysis of the organizational structure of management is carried out and the basic stages of quality management of professional higher education are allocated. The stages of the model of formation of students' readiness for quality management of professional higher education are described. The functional structure of management of the quality system of professional higher education and the strategic direction on increase of quality of education with maintenance of realization of professional needs and interests of pedagogical collective are offered. The technique can be used to obtain a useful result in practical pedagogical activities, a well-developed program of action and a well-established system of information about their own results for students.

Ключові слова: *якість освіти, освітня послуга, освітній процес, результат, організаційна структура, фахова передвища освіта, методологія PDCA, цикл Демінга.*

Keywords: *quality of education, educational service, educational process, result, organizational structure, professional background of education, PDCA methodology, Deming cycle.*

У сучасних педагогічних словниках під якістю освіти розуміється «сукупність властивостей системи освітньої галузі, що відповідає сучасним вимогам педагогічної теорії та практики й спроможна задовольнити освітні потреби особистості, суспільства, держави». Якість освіти є тим показником, за яким визначається ефективність функціонування системи освіти будь-якої держави на будь-якому етапі її розвитку [3].

Будь-яка оцінка якості є відносною, оскільки залежить від безлічі об'єктивних та суб'єктивних чинників. Тому жодній інституції не може належати монопольне право на єдино правильну оцінку якості у сфері освіти. Необхідне залучення агенцій із громадської оцінки, які б доповнювали одна одну [8].

Якість освіти перш за все вимірюється її відповідністю освітньому стандарту, залежить від рівня престижності освіти в громадській свідомості і системі державних пріоритетів, фінансування і матеріально-технічної оснащеності освітніх установ, сучасної технології управління ними.

В принципі, навчальний заклад, який орієнтується на передбачувані потреби та періодично проводить аналіз вимог внутрішніх і зовнішніх споживачів до якості, повинен мати в своєму арсеналі цілий перелік нормативно закріплених і коректно обґрунтованих характеристик (модель випускника, модель освіченості, вимоги до підготовки і діяльності викладача, характеристики освітніх і навчальних програм та ін.), а також відповідний інструментарій для оцінки їх виконання (критерії, показники, шкали, кваліметричні методики, процедури та технології).

Споживач освітніх послуг може розглядатися в декількох аспектах. З одного боку, це внутрішні споживачі в особі учнів, з іншого - зовнішні споживачі в особі зовнішніх систем (освітніх, виробничих), в які вступають випускники для продовження освіти або трудової діяльності. Освітня послуга характеризується не тільки внутрішньою діяльністю викладачів як постачальників послуг, а й внутрішньою діяльністю навчаючихся за інтеріоризацією знань, самовдосконаленням, саморефлексією, саморозвитком та ін.

Говорячи про результати освітнього процесу, слід мати на увазі їх різноманітність і що ці результати не зводяться лише до послуги. Це - результат діяльності з навчання, виховання учнів, методичної роботи, діяльності щодо самореалізації учасників освітнього процесу, діяльності по вдосконаленню багатосторонньої взаємодії освітнього закладу з його соціальним оточенням.

Результат як один зі складників освіти свідчить про завершення деякого її етапу, про закінчення навчального закладу та засвідчення цього факту сертифікатом (свідомством, дипломом) [2].

Головним результатом і характеристикою освітнього процесу виступає освіченість випускника. Це міра досягнення особистістю випускника (субстратним носієм освіченості) такого рівня роз-

витку окремих її властивостей і структур, який найбільшою мірою відповідає як потребам самої особистості в подальшому вдосконаленні і самореалізації, так і сфер професійної підготовки і застосування.

По відношенню школи, особливо тієї, що знаходиться в інноваційному пошуку, можна говорити про необхідність розробки цілої серії програм якості. Будь-яка програма якості, система якості при розгляді можливості її реалізації повинна бути оцінена в першу чергу на предмет того, чи може вона сприяти безперервному поліпшенню якості освітнього процесу. Така система розглядається як засіб, направлений на підтримку окремих представників адміністрації, педагогічного колективу, окремі структурні підрозділи з управління якістю, іноді внаслідок введення нових штатних одиниць та формування нових структурних ланок.

Організаційна структура як одна зі складових системи якості в закладі фахової передвищої освіти - це динамічна система, що утворюється в результаті покладання повноважень на окремих представників адміністрації, педагогічного колективу, окремі структурні підрозділи функцій з управління якістю освіти, іноді внаслідок введення нових штатних одиниць та формування нових структурних ланок. Організаційна структура управління як багатоаспектне поняття охоплює систему цілей і їхній розподіл між різними ланцюгами управління; склад підрозділів, що перебувають у певних зв'язках і відношеннях між собою; розподіл завдань і функцій за окремими ланками; розподіл відповідальності і прав в освітньому закладі [7].

Управління якістю освіти входить в загальну структуру управління освітою. При цьому важливим є те, що управління якістю ніяк не порушує усталену лінійну структуру управління, в якій єдиноначальність керівника відіграє визначальну роль. У свою чергу, введення управління якістю серйозно підвищує функціональність загального управління - регламентацію комунікацій між керівником, працівниками загальноосвітнього закладу, представниками зацікавленої громадськості. Регламенти, що детально прописують послідовність виконання операцій, самі операції, способи, окремі прийоми і дії, є основою для забезпечення якості освіти, так як в значною мірою гарантують ефективне виконання прийнятих управлінських рішень [5].

Практичний досвід впровадження систем управління якістю освіти в розвинених країнах Європи дозволяє виділити основні стадії управління якістю (рис. 1). Методологія PDCA виступає алгоритмом дій керівника ВНЗ з управління процесом і досягнення його цілей. Цикл PDCA, який часто називають цикл Демінга (цикл Шумхарт-Деммінга), - модель безперервного поліпшення процесів. PDCA - плануй (Plan), роби (Do), перевіряй (Check), впливай (Act). При її застосуванні в різноманітних сферах діяльності (наприклад, управління якістю) можна ефективно керувати цією діяльністю на системній основі [6].

Рис. 1. Коло Демінга [1]

1. Проектування систем управління якістю фахової передвищої освіти (СУЯФПО) і планування управління якістю освіти (План) - формування нормативних, організаційних, методичних та інструментальних основ для здійснення діяльності по досягненню необхідної якості).

2. Управління якістю освіти (Справа) - процес формування якості, що представляє сукупність систематичних дій з вивчення потреб замовників освітніх послуг, розробки і реалізації основних і додаткових освітніх програм, забезпечення ресурсами.

3. Моніторинг процесів та корекція (Контроль і Вплив) - процес оцінки і порівняння досягнутого рівня якості з заданим, здійснення зворотного зв'язку з усіма зацікавленими сторонами, внесення коректив в діяльність і систему управління. На практиці виконання головного завдання управління якістю освіти багато в чому залежить від моніторингу якості і його основи - оцінки якості.

Серед безліч різновидів робочих процедур з управління якістю освітнього процесу можна виділити наступні:

- оцінка якості педагогічних процесів і об'єктів;
- кваліметричний моніторинг якості освітнього процесу;
- самообстеження навчального закладу за якістю освіти, яку забезпечує цей заклад;
- вибір і прийняття управлінських рішень щодо нормативного, програмного, методичного, кадрового забезпечення освітнього процесу.

Кожна з процедур в ході впровадження системи якості підлягає ретельному опрацюванню, документуванню та освоєнню керівниками і виконавцями.

Розгляд еволюції підходів до управління якістю освіти дає можливість зробити висновок про те, що в основі розвитку цього процесу є зміна поглядів [4]:

- на об'єкт управління якістю - від кінцевого продукту до цілісного процесу його створення на всіх стадіях життєвого циклу виробу;

- сутність управління якістю - від концепції забезпечення якості на основі контролю до концепції загального забезпечення якості, в якій контроль виступає як ланка цілісної системи, що включає крім нього проектування, виконання та регулювання; від трактування управління якістю з позиції виробника до трактування з позиції споживача;

- роль людини в процесі забезпечення якості - від простого виконавця до носія якості;

- механізм управління якістю - від впливу на окремі фактори і умови підвищення якості до системно-комплексного використання всіх факторів і умов.

Сучасна школа значною мірою диверсифікована, тенденції змін і процеси саморозвитку стають переважаючими в діяльності. В силу цього вона відчуває потребу в універсальних критеріях для оцінки досягнутого стану. Одним з таких критеріїв і виступає якість, оскільки її складовими є такі критерії як - ефективність, оптимальність, адекватність, надійність, функціональність та ін. Які, досить повно відображають процеси, що відбуваються в освітній практиці, одержувані результати, діяльність учнів, навчальних, навчальних закладів та органів управління. Система якості фахової передвищої освіти схематично може бути представлена у наступному вигляді, рис. 2.

Рис. 2. Функціональна структура авторської методики управління системою якості фахової передвищої освіти

Готовність випускників закладів фахової передвищої освіти до управління якістю освітнього процесу в школі інноваційного типу при збереженні стратегічного напрямку на підвищення якості освіти забезпечує реалізацію професійних потреб та інтересів педагогічного колективу в цілому і окремих викладачів зокрема.

Модель формування готовності студентів до управління якістю освіти включає три етапи, які охоплюють весь період навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Перший етап має на меті «занурення» студентів в проблему. Відбувається накопичення арсеналу загальних психолого-педагогічних знань і спеціальних знань з педагогіки, теорії управління, теорії спілкування. Використання педагогічних етюдів, творів покликане виявляти рівень загальної компетентності студентів з даної проблеми, пробудити інтерес до якісної професійної діяльності.

З метою з'ясування ступеня комунікативної готовності студентів до навчального процесу в закладі фахової передвищої освіти, впроваджуються такі прийоми, як аналіз педагогічних ситуацій. Для аналізу використовуються ситуації декількох типів.

Ситуації першого типу дозволяють виявляти рівень підготовленості конкретного студента до педагогічної діяльності, його особистісні установки, позиції. Для аналізу пропонуються ситуації спілкування педагога з учнями, батьками, адміністрацією та ін. Звертається увага на вміння виділяти головне, визначати оптимальні варіанти поведінки,

розробляється тактика і стратегія поведінки викладача.

Ситуації другого типу припускають діагностику сформованості у студентів комунікативних знань, умінь і навичок, наявності та розвиненості таких якостей особистості, як емпатія, рефлексія. Надалі всі ситуації програються в формі ділових ігор.

На першому етапі ділові ігри в основному вирішують діагностичні цілі і завдання. Ігри першого етапу можна умовно назвати пробними. Основними є ігри по з'ясуванню рівня педагогічних знань студентів, умінь виокремлювати проблему, здатності вирішувати конфлікти, моделювати майбутнє спілкування.

Завданням ігор даного етапу є також формування у студентів довірливого ставлення до викладача, один до одного, надання емоційної підтримки при колективному вирішенні проблеми, стимулювання усвідомлення можливості співпраці, критичності і адекватності оцінки як власної діяльності, так і діяльності одногрупників та однокурсників. Відмінною особливістю ігор даного етапу є обов'язкове промовляння учасниками гри дій типажів, навчання студентів умінням діяти за приписами викладача відповідно до цієї установки на поведінку.

Критерієм успішності першого етапу можна вважати виникнення у студентів інтересу до майбутньої професійної діяльності, концентрацію уваги на складності та важливості проблеми управління якістю освіти.

Другий етап має на меті залучення студентів коледжу до педагогічної професії, поглиблення уявлень про різні напрямки в діяльності педагога, апробацію наявного арсеналу знань і умінь як в умовах модельованого навчання, ділової гри, так і в практичній діяльності при здійсненні безпосередніх контактів з педагогічним колективом, адміністрацією, батьками учнів.

Під час занять виконується робота з аналізу різного типу педагогічних ситуацій, удосконалюється і видозмінюється діяльність студентів під час ділових ігор. Використовується така форма, як самостійне проведення фрагмента або всього практичного, лабораторного, семінарського заняття.

При підготовці контрольних і курсових робіт обов'язковим є виконання практичних завдань безпосередньо в навчальному закладі.

Безпосереднє спілкування студентів з викладачами та адміністрацією навчального закладу під час педагогічної практики дозволяє отримати «живий» матеріал і адекватно оцінити рівень власної готовності до вирішення поставлених завдань, що стимулює потребу студентів в самоосвіті і самовдосконаленні в даній галузі професійної діяльності. У процесі спілкування з викладачами відбувається взаємодія з безпосередніми учасниками навчально-виховного процесу. Поповнюється арсенал знань і уявлень про педагогічну працю. Студент виступає тим, хто оцінює і тим, кого оцінюють, що веде до зародження здатності і усвідомлення необхідності адекватної самооцінки, самоконтролю дій та поведінки.

На даному етапі приділяється увага формуванню у студентів умінь вирішувати конфліктні ситуації. Розбір і програвання конфліктних ситуацій дозволяє виявити моральну спрямованість особистості майбутнього педагога, ступінь сформованості у нього досвіду безконфліктної поведінки. Студенти навчаються діагностувати, осмислювати мотиви поведінки учасників ситуації, сутність конфлікту, набувають досвіду активної спонтанної поведінки, підвищується їх мотивація до співпраці.

Третім етапом є апробація студентами арсеналу накопичених знань, умінь і навичок на практиці. Педагогічна практика дозволяє студентам адекватно оцінити власний рівень готовності до управління якістю освіти безпосередньо в професійній діяльності. Для отримання корисного результату в

практичній педагогічній діяльності з управління якістю освіти студенти отримують чітко розроблену програму дій, набір виконавчих процедур і механізмів реалізації мети, апарат відстеження результатів (педагогічний моніторинг) і добре налагоджену систему інформації про власні результати управлінських дій.

Список літератури

1. Бабовал Н. Р. Управління процесом надання освітніх послуг вищої школи в Україні // Вісник Тернопільського національного економічного університету. Науковий журнал. 2017. Вип. 2(84). С. 126–134

2. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник / В. П. Головенкін ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Електронні текстові дані (1 файл: 3,6 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 290 с.

3. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти. Наказ МОН № 54 від 16.01.2020 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/71055/

4. Управління якістю освіти у вищих навчальних закладах [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1: Теоретичні засади формування систем управління якістю надання освітніх послуг / кол. авт.; за заг. ред. чл. кор. НАН України В. С. Загорського. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. — 136 с.

5. Управление качеством образования современной школы (методические материалы) // автор - состав. Покасов В.Ф., к.и.н. – Ставрополь: СКИРО ПК и ПРО, 2012. – 145 с.

6. Цикл Шухарта — Демінга. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

7. Шарата Н. До питання організаційної структури управління інноваційно-педагогічною діяльністю у ВНЗ / Н. Шарата // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. - 2015. - Вип. 2. - С. 402-414. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2015_2_54

8. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. – Київ, Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. – 176 с.